

MODERN ŞİİRDE ELMA SEMBOLÜ APPLES SYMBOL IN MODERN POETRY

ASUMAN GÜRMAN ŞAHİN

Öğr. Gör. Dr., Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Enstitüsü, TÖBİR
Inst. Dr., Ege University, Institute of Turkish World Studies, Turkish Teaching Center
asuman.sahin@ege.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-3838-1019>

Atıf / Citation

Gürman Şahin, A. 2021. "Modern Şiirde Elma Sembolü". *Türkîyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- Journal of Turkish Researches Institute*. 70, (Ocak-January 2021), 245-269

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 10.11.2019
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 18.12.2020
Yayın Tarihi- *Date Published* : 20.01.2021
 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4292>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by iThenticate programında bu makale taranmıştır.

Türkîyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- *Journal of Turkish Researches Institute*
TAED-70, Ocak-January 2021 Erzurum. ISSN 1300-9052 e-ISSN 2717-6851
www.turkiyatjournal.com
<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

MODERN ŞİİRDE ELMA SEMBOLÜ APPLES SYMBOL IN MODERN POETRY

ASUMAN GÜRMAN ŞAHİN

Öz

Edebî sembol, bir kelime ya da kelime grubunun zihinde canlandırdığı nesnenin, imajın meydana getirdiği geleneksel veya özel çağrışımlardır. Çağrışımlar sembolün gücüne göre çeşitli anlam tabakalarıyla zenginleşir. Eski metinlerden itibaren kendine yer edinmiş elma da geniş bir çağrışım yelpazesine sahiptir. Dünya ve Türk mitolojisinde, ilahî metinlerde, halk inanış ve pratiklerinde, edebî ürünlerin hemen her türünde kullanılan bir semboldür. Yaygın bir sembol olmasının yanında sadece bütünüün bir sembol olmadığı da görülmektedir. Ağacı, çiçeği, şekli, rengi, tadı, biçimi gibi her bir özelliği ile ayrı ayrı çağrışımlar meydana getiren zengin bir semboldür. Konu oldukça geniş bir sahaya yayıldığından bu makalede serbest örneklem metoduyla şiirler seçilmiş; yöntem olarak tarama, derleme, metin çözümleme ve karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır. Modern şiirde elma sembolüne hangi anlamların yüklenildiğinin tespiti yapılarak, elmanın çağrışım alanının sınırlarını çizmek ise çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sembol, elma, şiir, edebiyat.

Abstract

A literary symbol is a traditional or special association of an object, image, or image that a word or group of words envisions. Associations are enriched with various layers of meaning according to the strength of the symbol. The apple, which has established itself since ancient texts, has a wide range of associations. It is a symbol used in world and Turkish mythology, divine texts, folk beliefs and practices and almost all kinds of literary works. In addition to being a common symbol, it is seen that not only the whole symbol is a symbol. As tree, flower, shape, color, taste, shape, each feature is a rich symbol that creates separate associations. Since the topic has spread to a very wide area, poems have been selected by free sampling method in this article. The methods of scanning, compiling, text analysis and comparison are used as methods. In the new Turkish poetry, the purpose of trying to draw the boundaries of the associative area of the apple by establishing what meaning is loaded on the apple symbol is forming.

Key Words: Symbol, apple, poetry, literature.

Structured Abstract

Apple is one of the powerful symbols used since ancient times. First of all, although there are different opinions, Hz. Adam and Hz. Mariam, that is, it is the cause the first sin of humanity. Hence it is the symbol of the unforgettable sin of all humanity. The apple symbol has not only been used in divine texts but has taken its place in many places from art products to folklore, from folk to architecture and even city names. The situation is not very different when looking at Turkish literature. In Classical Turkish poetry or Folk Literature, apple often appears as connected images that evoke the same thing in an unchanging whole. For example, it is seen that apple is used to emphasize the beauty of the woman, the vitality and allure of her face. However, in modern Turkish poetry, the apple was used not only for the beauty of the woman but also for her femininity, and the figure of eroticism was added to it. Thus, the axis of association of the apple symbol in modern Turkish poetry has expanded. In addition to the connected images, it has also shown its existence with visual images that are not determined by the context of the text and whose meanings or associations are not dependent on the text and change from person to person (Huyugüzel 2018: 226). Based on this, the aim of our study was to reveal which meaning expansions and changes in modern Turkish poetry, with the tree, flower, seed, smell, worm, color, taste, soil, state and forms of the apple, one of the most fertile fruits of nature, corresponds.

Looking at the boundaries of modern Turkish poetry, it is seen that different interpretations have been brought. According to some, it is seen as Tanzimat poetry with the influence of Westernization on literature. According to some, the landmark of modern poetry is Yahya Kemal Beyath's poems. In other words, the boundaries of modern Turkish poetry that has survived until today are quite large. For this reason, free sampling method has been used in the article. First of all, the prominent poets of the period were identified. The identified poets were evaluated in a chronological order. All the poems of the poets have been carefully scanned. The poems that emerged as a result of the scanning were compiled. The apple in more than three hundred poems were classified and slipped according to their meaning. The filed poems are classified according to parts from the whole. Finally, the result has been reached by using text analysis and comparison methods. As a result of the readings, it has been seen that the apple that comes from heavenly religions and mythology has various layers of meaning. Apple did not give meaning to poems only with its fruit. It has been determined to be a functional symbol with its tree, flower, seed, scent, worm, color, taste, state and forms. It has been determined to be a functional symbol with its tree, flower, seed, smell, worm, color, taste, state and forms. The tree reflected its presence, which has been interpreted with various meanings in Turkish culture, into poetry. The apple tree has a place in the poem as the owner of the forbidden fruit in several poems. The apple blossom is one of the positively oriented symbols that symbolize beauty. The apple has white flowers against its appetizing red color. Its white color has created a narrower connotation area for the apple blossom symbol. It is not surprising to encounter the apple seed in modern Turkish poetry. However, when looking at the other meanings that the symbol is loaded with, it has been found that it creates a very specific meaning. One of the surprising findings is to benefit from the scent of the apple. Poets have found the naturalness and sometimes the desire for females in this scent by taking advantage of the areas of association created by scents. It has been determined that the apple worm is one of the symbols that have a dual meaning layer. Firstly, the worm of the apple has an economic, moral and political connotation. It is the representation of the existing order / disorder in the society and moral degradation. In other words, the worm living alone in the apple has a negative meaning and the apple worm indicates the disorder. At the same time, especially II. New Poets, the apple worm has an erotic meaning. The apple worm has been given a ravenous meaning like the male, the loss of virginity. Each feature of apple has created different associations. However, it has been

determined that the most loading is made for the color of the apple. Yellow, green, pink and red apples. Among them, of course, the prominent color is red. The red apple has been used more than the others, and its meaning has widened by having various layers of meaning. For example, in Classical poetry, the redness of the apple in the redness of the beloved's cheek is expressed. There is the same creation in the beauty of girls with red cheeks in folk poetry. When we look at modern Turkish poetry, it is seen that the connotation area of the red apple, which is considered in the context of beauty and woman, has expanded. Since the red apple here is a bright color, its meaning expands with the figure of eroticism. In this context, the meaning layer of the apple and therefore the red apple is diversified. It is not possible to think of red and red colors separately. Unlike the red apple, the association of red apple is not about beauty or pleasure. Red apple has a political connotation. The image of red apple in the pen of Ziya Gökalp and other Turkist writers and poets, moves away from the connotation that indicated in the Ottoman Empire period and points out the Turan countries and Turkish unity. Like the color and smell of the apple, its taste has been used in poems to explain the meaning. There are traces in the memory space where flavors are just like smells. Tastes are also encoded in the depths of consciousness with different associations. Poets have found both pleasure and disease in the taste of apples. While the taste of apples is an expected association, disease is a more specific association layer. Finally, it found its place by bringing the formal features such as the shape and freshness of the apple with different connotations in the poets' lines. As a result, this appetizing, nutritious, healthy and widely consumed fruit has not gone unnoticed by poets as a symbol. As Stendhal said, literature is like a mirror on the street. It enters literary texts reflected on the mirror either as it is or with sub-expansions. The apple, which has become a powerful symbol, is also important in terms of being a symbol with rich connotations and adding new meanings as it extends from ancient times to modern times.

1. Giriş

“Elma dersem çık; armut dersem çıkma.” sözleriyle oyunlardan; “Gökten üç elma düşmüş.” cümleleriyle masallardan henüz çocuk yaşlarda duymaya başladığımız elma, kültürel kodlarımıza işlenmiş bir meyvedir. Elma ağacının o sert, doyurucu, iştah açıcı meyvesi çok eski zamanlardan bu yana hem ağacının çiçeğe durduğu zamanlardaki görsel şöleni hem de lezzetinin sunduğu keyifle hayatın içinde, yanı başımızdadır. Dolayısıyla plastik ve görsel sanatlardan folklorik ürünlere, mitolojiden edebî eserlerin türünün içerisinde elmayla karşılaşmak hiç de şaşırtıcı değildir. Elbette ki elma ile sadece Türk kültüründe karşılaşılmaz. Dünya mitolojisine bakıldığında da elmanın varlığı aşikârdır. Örneğin *İlyada Destanı*'nda “Kral Peleus ile Thetis'in düğününe Eris çağrılmayınca; Eris, üstüne ‘en güzeline’ diye yazdığı altın elmayı ortaya atarak büyük bir kavgaya yol açar. ‘En güzel’in kimin olduğu seçme yetkisi Paris’e verilir. O da Hera, Aphrodite ve Athena arasında Aphrodite’yi seçip elmayı ona verir (Cömert, 1999: 52)”. Yine Hesperid’lerin düğün armağanı için altın elma sunması ve bu elmalar minvalinde olayın cereyan etmesi mitolojideki elmanın farklı varyasyonlarından. Akdeniz, Yunan, Ortadoğu, Çingene vd. mitolojilere bakıldığında elmaların kötülük, nifak için kullanılmasının yanında evlilikte bir armağan olarak verildiği görülmektedir.

Mitolojiden beslenerek gelen yaygın bir görüş de Paris’in Aphrodite’ye sunduğu elma ile Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın cennetten kovulmasına neden olan yasak meyve arasındaki ilişkidir. Tevrat’ın İbraniceden Latinceye yapılan çevirisinden kaynaklanan bir inanışa göre ise, Hz. Âdem ile Hz. Havva’nın cennette yediği yasak meyve elmadır. “İsrailîyyât kaynaklı bu inanış, Müslümanların yasak meyve ile ilgili tasavvurlarını da etkilemiştir.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın Hz. Âdem'in yasak ağaca (meyveye) yaklaşması klasik tefsir ve kelim kaynaklarının önemli problemlerinden birini oluşturmaktadır. Müfessirlerin çeşitli görüşler öne sürdüğü yasak ağaç veya meyvenin, halk arasında yaygın olarak elma/ağaç olduğu kabul edilse de tefsirde bu bilgiye pek yer verilmemiştir (Daşdemir, 2015: 84)”. Semavî dinler içerisinde yasak meyve vardır; ancak Tevrat dışında elma olduğuna dair kesin bir veri yoktur. Lakin Türk kültüründe elma olduğu inancı çok yaygın bir görüştür.

Dünyanın ve insanoğlunun yaratılışındaki ilk günah anlatılırken elma, günahın iştahına kucak açan, tehlikeli bir meyve olarak anılsa da Halk Edebiyatı ve folklorda imaja bundan daha fazlası kazandırılır. Cafer Özdemir'in *Anadolu Sahası Türk Masallarında Elma Motifi* kitabı; Işıl Altun'un “Türk Halk Kültüründe Elma”, Esmâ Şimşek'in “Ölümsüzlük İlâcı Elma” ile “Türk Folklor ve Halk Edebiyatında Elma” adlı makaleleri elmanın kökeninden Türk kültüründe yer almasına kadar hazırlanmış izahlı çalışmalarıdır. Cafer Özdemir, elmanın Halk Edebiyatı ürünleri, halk inanış ve hekimliğinde farklı anlamlar yüklenerek bir sembol haline gelişine dair şu tespitleri dile getirir:

“Elma denildiğinde artık yenilen bir meyvenin değil de daha çok çocuksuzluğa çare olan bir vasitanın akla gelmesi, onun sembolleştiğini gösterir. Sembollerin anlatılamaz ve görünmez bir gösterilene işaret etmesi, somut bir şekilde belirmesi ve bunu ‘uygunsuzluğu tükenmez bir biçimde düzelter ve tamamlayan ikonografik, ritüel, mitik yinlemeler oyunu aracılığıyla’ yapması, elmanın sembol olduğu görüşünü destekler. Varlığıyla somut bir nesne olan elma, masal başta olmak üzere folklorik metinlerde mitik, ritüel ve ikonografik yinlemeler şeklinde belirir.” (Özdemir, 2018: 23).

Elma sadece çocuksuzluğu sembolize etmez. Evliliği, zürriyeti, ebediliği, gençliği, güzelliği, bereketi, muradı, sağlığı, ülküyü, inancı sembolize eden; efsanelerde, halk hikâyelerinde, masalarda, gelenek ve inanışlarda sıklıkla kullanılan bir semboldür. Âşıkların dilinde ise Klasik şiirlerde görüldüğü gibi kalıplaşmış benzetmelerle kurulmuştur. Sevgilinin gözünün, yüzünün, yanağının, göğsünün şekli ve kırmızılığı; tazeliği, güzelliği ve sevgiliye kavuşma zamanı ile ilişkilendirilir (Ayva, 2009: 95).

“Klasik şiirde rengi, kokusu, şekli ve meze olarak da yenilen tatlı bir meyve olması yönüyle konu edilmiştir. Sevgilinin yanağı, çenesi, gerdanı; âşığın vücudundaki yaralar, kanlı ciğeri; ay ve güneş ile aralarında teşbih yapılmış; rengi çoğunlukla kırmızı bazen de beyaz olarak anılmıştır. Almak fiilinden gelen ‘alma’ kelimesiyle teşbih ve tevriye yapılmış, hatta bazı gazellere redif olmuştur:

*Peşşeye nîrû-yı bâzû verse te'yidi alır
Deste gürz-i gâv-sâz-ı Rüstemi elmâ gibi*

[(Nedim ks 18/21 (Gülhan, 2008: 354)]”.

Yapılan tespitlere göre de divanlarda en çok dikkat çeken meyve nardan sonra elmadır (Bayram, 2007: 221). Fakat yalnızca sevgiliye istinaden kullanılmaz. Aynı zamanda ülküyü, fethedilecek yerleri işaret etmesi bağlamında ulaşılmak istenen yerler kızıl elma ile betimlenir. Örneğin Hafız Ahmet Paşa kızıl elma ibaresine yer verdiği iki

gazelinde, Peşte'nin fethi ile Budin ahalisinin sıkıntıdan kurtulduğunu ifade eder. Kızıl elmanın alınması için Hakk'a yalvarır:

*Hayl-i demdir ki Budin ehli kasâvetde idi
Peşte'nün fethi ile oldılar âhir mesrûr
(...)
Kızıl elmayı alup sîb-i zenahdânlarınınun
Zekanın dişleyelim kullarına vir destur* (Uysal, 2010: 66)

Edebî eseri, hayatın ve dünyanın yansımaları veya temsili canlandırmaları (Huyugüzel, 2018: 153) şeklinde yorumlayan mimetik eleştirinin öngördüğü gibi hayatın içindekiler edebî eserlerde ya aynen ya da farklı yorumlamalar, mecazlar, çağrışımlarla karşımıza çıkar. Türk coğrafyasının en eski ve vazgeçilmez meyvelerinden elma da şiir, hikâye, roman vd. ürünlerde kendine yer bulmaktadır. Mesela Ömer Seyfettin'in "Elma" hikâyesinde kadın ve erkek ilişkilerindeki kadının hassaslığını, buna mukabil erkeğin ise ne denli düz bir mantıkla sevgiyi kucaklayışını anlatırken elma mizahî bir motiftir. İki sevgili arasındaki sohbette erkeğin elindeki elma, kadını hatıralarına götürür:

"*Bu elma sana bir şey ihsas etmiyor mu sevgilim? Sana kıymettar bir hatıra yâd ettirmiyor mu?*" (Seyfettin, 2009: 126) Oysa adam, kadının hissetmesini, hatırlamasını istediği anlara ve duygulara gidemez. Böylelikle Ömer Seyfettin erkeklerin kadınlar gibi düşünmediğini gülümseterek gözler önüne serer:

*"- Evet, on yedinci asrın nihayetine doğru İngiltere'de تنها bir bahçenin sessiz bir köşesinde münferit bir elma ağacı vardı. Bir gün bu ağacın altında dalgın ve mütefekkir bir adam yatıyordu. Ağacın üstünden bu adamın ayaklarına bir elma düştü. Ve bir 'deha' uyandırdı. O adam Kepler'in yeni tedvin ettiği muvazene-i ecram mabahsini düşünen âlim-i meşhur Newton idi.(...) İşte bana bu elmanın yâd ettirdiği fenni ve kıymettar? (...)
- Zavallı aşk! Ben Madam Amade'nin sofrasında ilk defa birbirimizi gördüğümüz akşam verdiğin o elmayı, o elmayı verirken eğilerek o kadar heyecan tahassüsle bana fısıldadığın Musset'in şiirini derhattır edecektin sanyordum. Fakat heyhat..."* (Seyfettin, 2009: 128).

Görüldüğü gibi elma bazen hatıraların geri getirilmesi için bir araç; kimi zaman sofrta betimlemelerinde şık bir tabağın içinde dekoratif unsur, Mehmet Rauf'un "Zeynep" adlı hikâyesindeki elma toplayan kadınların ellerinin içerisindeki meyve, kimi zaman ise Hasan Ali Toptaş'ın *Kayıp Hayaller* kitabındaki gibi cinselliğin sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer çağrışımlarından daha farklı bir yerde duran, fethi, Türk-cihan hâkimiyetini, hükümdarlığı, ütopyaı sembolize eden kızıl elma ise ayrıntılı çalışmalara malzeme olacak kadar geniştir. Ziya Gökalp'in *Kızıl elma* manzum hikâyesi ile "Kızıl elma" ve "Turan" şiiri, Halide Edip Adıvar'ın *Yeni Turan*, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım*, (Yılmaz, 2016: 216); Ömer Seyfettin'in "Kızıl elma Neresi?" adlı hikâyesi, Ragıp Şevki Yeşim'in *Kızıl elma*, Mim Kemal Öke'nin *Kızıl elma / Sürgündeki Sevdam* ve Halil Delice'nin *Cihan Şampiyonu Kara Ahmet* (Harmancı, 2010: 1470) romanları gibi Kızıl elma ülküsünü kendi anlamlandırdıkları ve inandıkları haliyle konu eden eserlerden

sadece bazılarıdır. Elma zengin ve çeşitli çağrışım alanıyla modern şiirde ise neredeyse tüm özellikleri ile kendine yer bulmuştur.

2. Modern Şiirde Elma Sembolü

Modern Türk şiirinde elma, çağrışım alanını genişletmiş ve eskinin yanına yeni kullanımlar getirmiştir. Klasik Türk şiirinde veya Halk Edebiyatı'nda elma, çoğu zaman değişmeyen bir bütün içinde aynı şeyi çağrıştıran bağlı imajlardandır. Modern şiirde elma ise bağlı imajların yanında metnin bağlamının belirlemediği, anlamları veya çağrışımları metne bağımlı olmayıp kişiden kişiye değiştiren (Huyugüzel, 2018: 226) görsel imajlarla da varlığını göstermiştir. Buradan yola çıkılarak çalışmamızda doğanın en bereketli meyvelerinden elmanın ağacı, çiçeği, çekirdeği, kokusu, kurdu, rengi, tadı, toprağı, hâl ve biçimleri ile Modern Türk şiirinde hangi anlam açılımlarına tekabül ettiği ve değişimleri gösterdiği ortaya koyulmuştur.

2.1. Elma(-nın) Ağacı

Ağaç, maddî veya manevî çağrışımları meydana getiren zengin imajlardandır. Bazı ağaçlar hâkimiyeti, verimliliği, ebediliği çağrıştıırken, bazıları tasavvufa çağrı yapar. Günahın, yasağın ağacı ise elmadır. Ama modern şiirde yasak aşka, günaha daha çok ağacın kendisinden ziyade meyvesiyle telmih yapılmıştır. Elma ağacı Halk Edebiyatı'nda daha fonksiyoneldir. Elma ağacının altında yuvarlanma, elma ağacının meyvesinin karı koca tarafından yenilmesi (Alptekin, 2007: 34) gibi motiflerin yarattığı doğurganlık, erkek çocuk, murada ermek gibi yaratımlar modern şiirde görülmez. Örneğin Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Türküler Dolusu" şiirinde elma ağacı memlekete duyulan sevgiyi, bağlılığı simgelemektedir. "Elma dalından uzağa düşmez / Ne yana gitsem nafîle" dizeleri ile "Armut dibine düşer." atasözünde aynı duruma işaret edilir. İnsanın ait olduğundan farklı olamaması, değişmemesi ya da şiirde görüldüğü üzere gidememesidir:

*Elma dalından uzağa düşmez
Ne yana gitsem nafîle
Memleketin hali gözümden gitmez. (Eyüboğlu, 1969: 78)*

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Bilgisayar Konuşmaları"nda ise elma ağaçları alışılmamış bağdaştırma yapısındadır. Şair, "milyarları saysın çelik dev ne çıkar" mısraıyla arasına mesafe koyduğu bilgisayara dair düşüncelerinde sayılardan meydana gelen bilgisayarın gücünün karşısına acıkan ağacın elmalarını koyar:

*Hayır sığmaz ki acıkmış ağaçların
Kendi elmalarına, portakallarına, dutlarına
Aydınlığın ağırlığını parlarsa da yıldızlar
Ölçülerim sığmaz ki
Sayı gerçeğinin boyutlarına (Behramoğlu, 2001: 350)*

Elma ağacının asıl güçlendiği anlam katmanı yasak ağaç/yasak meyvedir. Mitolojide veya semavî dinlerde, cennetten kovulma hadisesinde yasaklı olan bu ağaç ya da meyvenin türü aslında açık değildir. *Kur'an-ı Kerim*'de tek bir ayette (Taha /120) 'ebedilik ağacı' olarak adı geçen ilahî mekâna ait ağacın meyvesi hakkında bilgi verilmez. Çeşitli İslâmî

anlatılarda ise bu meyvenin elma, buğday, incir ya da üzüm olduğu görüşü hâkimdir. Türk kültüründeki genel inanç ise yasak meyvenin elma olduğu yönündedir. Şiirlerde çoğunlukla elma meyvesi ile birlikte elma ağacı da ilk günahı sembolize eder. Cahit Sıtkı Tarancı'nın "İnsanoğlu" ve "Allah'ı Ararken"; Gülten Akın'ın "Elma, Serçe ve Çocuk" ya da Ahmet Muhip Dıranas'ın "Ağrı" şiirlerinde yapılan hataya sebebiyet elma ağacının dalındaki şehvet dolu elmadır. Psikanalitik eleştiri bağlamında değerlendirildiğinde ise hatanın müsebbibi id'dir. Elmanın/yasağın karşısında duyulan hazda ego, id'i baskılayamaz ve id-ego mücadelesinde ortaya çıkan hatayla beraber ilk yasak çiğnenmiş olur. Dolayısıyla elma, id'in baskılanamayışının da sembolüdür. Cahit Sıtkı da şiirinde insanoğlunun hatasında, o ilk hatayı bulur:

*Bilirim ne yapsam hata,
Yanlıştığım her adım;
Ellerim elma dalında;
Âdem'le Havva ecdadım.* (Tarancı, 1982: 32)

Elma ağacı ve daha çok elma meyvesinin bu ilk günahı çağrışımı pek çok şiirde görülmektedir: Behçet Necatigil'in "İncir Yaprakları", Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Üçüncü Mektup" ve "Çıkmaz", Cahit Zarifoğlu'nun "ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı", Sezai Karakoç'un "Aşk ve Çileleri" elma imajında yasak meyve çağrışımının yer aldığı şiirlerden bazılarıdır. Salih Zeki Aktay'ın "Elma I"nde elma merkez imaj konumundadır ve diğer şiirlerin arasında hadisenin en ayrıntılısıdır. Ezel beldelerinin izahlı betimlemesiyle başlayan şiirde, şair Hz. Âdem'in ikaz edilmesine kulak verir:

*Tuba'nın dallarında her meyveden belirdi
Yemyeşil çimenlerde melekler dinlenirken
Fecr içinde cennetin taamları yenirken,
Âdem'le şefkat ile izin verdi Zülcelâl,
Dedi her meyveden al, her açılan daldan al.
Yalnız şu ortadaki yemiştan alma
Ebedî saadeti atıp iğfale dalma* (Aktay, 1933: 104)

Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın muhabbetleri günden güne artarken, şeytanın hasedi ve intikam hırsı bastırılmaz hale gelir. Bakara Suresinde şeytan hasedinin nedeni şöyle geçmektedir:

"Âdem'e secde edin!" dedik. İblis hariç, tüm melekler Âdem'e secde etti. İblis ise (bu ilâhî emre) karşı geldi. Üstelik küstahça böbürlendi ve böylece hakkı inkâr edenlerden oldu. Ve sonra dedi ki: 'Ey Âdem! Sen ve eşin cennette ikamet edin ve orada dilediğinizden serbestçe yiye; lakin bir tek şu ağaca yaklaşmayın. Aksi halde kendinize yazık etmiş olursunuz. Derken, şeytan onları ayarttı ve böylece onları içinde buldukları yerden çıkardı.' (Öztürk, 2004: 156).

Semavî dinlerde ufak değişikliklerle yer alan bu hadise mitolojilerde de çeşitli varyasyonlarıyla görülmektedir. Örneğin Hermann Berger'in *Çingene Mitolojisi*'nde olay şu şekilde geçer:

“Tanrı ona (şeytana) bundan iki figür yapmasını emreder. Şeytan bunu da başarır ve Tanrı ondan bu figürleri konuşturmasını ister. Ancak bu kez şeytan onun bu emrini yerine getirmez. Ve yenilgiyi kabul etmek zorunda kalır. Tanrı esasını figürlere doğru uzatır ve o anda arkadan sarsılırlar. Bunun üzerine figürler canlanır. Bunlar Domo ve Yehwa adını taşıyan ilk insanoğullarıdır. Tanrı esasını kıvıldatır. Bu kez ağaçlardan birinde elma, diğerinde armut biter. Yılan kadının elmaları yemesini engellemek ister. Kadını zapt edebilmek için, Tanrı bunu yılanı ifade eder. Fakat Tanrı sonra yılanı kovar. Meyveler biçimlerinden dolayı her ikisinde de diğer cinse karşı istek uyandırır. Ve Tanrı onlara sevişmelerini buyurur (...) Kadının üçüncü sevişmesinden sonra da ‘encore’ (daha çok) diye bağırması üzerine Tanrı kızarak onu ebedî doyumsuzluğa mahkûm eder.” (Berger, ? : 46-47).

Salih Zeki Aktay, insanın üstünlüğünü kabul edemeyen şeytanın intikam duygularına kapılışını mısralara döker:

*Şeytan bir intikam hırsıyla yakınlaştı.
Gördüğü saadete, renge, ahenge şaştı.
İstedi içindeki zehri onlar da içsin
Bu ebedî âşıkların neş’eleri değişsin
Kendisi kovularak ateşlerde yanarken,
İlk saadet demini, cennetleri anarken
Onlar da kendi hicranlarında yansınlar.
Nedâmet dünyasında durmadan dolansınlar.* (Aktay, 1933: 105)

İnsanoğlunun kabullenilişi ve yüceltilişi karşısında şeytan, yılanı kendi oyununa alet ederek Hz. Havva’yı kandırır. Aktay da elma sembolüne ilk günahın müsebbibini yükleyen şairlerdendir:

*Sonra birden gözüne yerden ilişti
Birden sözü değişti, siyah yüzü değişti
Yılanın bir dişine büzülerek sokuldu,
Tübanın gölgesinde yatan Havva’yı buldu.
Uykusunda kadını gıcıkladı bir hisle,
Genç ruhunu ürperti hülya veren bir sesle
Uyanıp arzusunu naklederken eşine;
Eşi daldı gözünden yaşların inşira.
Havva anlattı, bir bir o sabah o rüyasını
Sonra açtı içinden içinden taşıp gelen yasını
Dedi “Aldanıp böyle muvakkat saadete,
Yemezsek bu elmadan, bu yerlerden gitgide;
Silinecek cinsimiz, sönecek hayalimiz.”* (Aktay, 1933: 107)

2.2. Elmanın Çiçeği

Şairler, yasaklanan ağacın meyveye dönmeden önceki haline de çeşitli anlamlar yükler. Elma çiçeği görseli kuvvetli, sade ancak cazibeli bir çiçek şölenidir. Kutsal metin, mitoloji ve söylencelerin iyiyi, kötüyü bilme ölçütü olan bilge ağacının (Akyıldız Ercan, 2017: 1044) zarif çiçekleridir. Vincent Van Gogh'un Badem Ağacı tablosunu andıran beyaz elma çiçekleri farklı çağrışımlar ve kullanımlar içinde yer almıştır. Örneğin Çince'de elma "p'ing" sözcüğü ile telaffuz edilir. Bu sözcük biraz farklı telaffuz edildiğinde elma sözcüğü yerine "barış" sözcüğü ortaya çıkar. Aynı zamanda "ping" sözcüğü hastalık anlamında da kullanılır. Bundan dolayı hasta olan kimseye elma hediye götürülmez. Elma ağacının çiçekleri buna karşın 'kadınların güzelliğini' sembolize eder (Akyıldız Ercan, 2017: 1047).

Kabahatli elma ağacının cazibeli, masum çiçekleri olumsuz, kötücül çağrışımlara açılmaz. Sadeliği, huzura çekilişi ifade eder. Elma sembolü umumiyetle yasağı, yasağa uymayı, günahı, cinselliği işaret etse de elma çiçeğinin art anlamında böyle bir şehvet yoktur. Hasan İzzettin Dinamo'nun "Mapusaneden Aşk Sohbetleri II"sinde kucak dolusu elma çiçekleriyle, Metin Altıok'un "Elma Çiçekleri"nde çiçekler, sadelikle beraber geçmişe götüren bir vasıta konumundadır:

*Sadelikleriyle
sanki eski bit
zamana alınlık
şu düş köpüren
elma çiçekleri* (Altıok, 2004: 357)

2.3. Elmanın Çekirdeği

Elmayı sebzedden ayıran, ona özünü veren çekirdeğidir ve elmanın merkezinde duran bu çekirdek de anlam katmanı yaratmıştır. Özdemir İnce "Elmanın Tarihi" şiirinde elmanın varoluş serüvenini anlatırken, elmanın dallarda tomur sürgünüyle hayata tutunuşundan başlar. Oysa elmanın asıl gücü, onu var eden şeyi çekirdeğidir. Gülten Akin'ın "İbrahim İçin Söylence"sinde elma çekirdeği Allah'ın varlığının ispatıdır. Şiirde, Türk edebiyatında oldukça yer alan Nemrut inançsızlığı ve Hz. İbrahim'e karşı verdiği mücadele anlatılmaktadır. Bu mücadelede Akin, Nemrut'un inançsızlığı karşılığında Allah'ın varlığının her yerde, her şeyde olduğunu gösterirken elmanın çekirdeğinden faydalanır. Şairin ispatında elmadan faydalanması rastgele bir tercih değildir. Çünkü elmanın içine gizlenen ufacık zerrede bile O'nun izi vardır ve elma ancak çekirdeği sayesinde var olur:

*Ay doğar batar
Yanıp söner yıldızlar.
Tanrıysa süreğen olmalıdır
Elmanın çekirdeğinde, ayda, yıldızda
Kuşun kanadında, ağacın sesinde.* (Akin, 1992: 271)

2.4. Elmanın Kokusu

Şeftali gibi tatlımsı bir kokudan ziyade elma tazelik hissi uyandıran koku zerreciklerine sahiptir. Kokuların insan psikolojisi üzerinde çeşitli etkiler yarattığı bilinmektedir. Fakat elma kokusu ya da elmayı koklamak denildiğinde edebiyat âlemi tarihe şöyle bir not düşer:

“Friedrich Schiller elma yemeği değil ama çürümüş elma kokusunu çok seven yazar olarak da bilinir. Hatta bir gün Schiller’i ziyarete giden dostu Johan Wolfgang von Goethe arkadaşının çalışma odasından yoğun bir koku geldiğini fark eder, çalışma masasının çekmecesini açtığına içinde çürümüş elmalar olduğunu görür ve bu kokudan oldukça rahatsız olur. Schiller’in karısı Charlotte, çürümüş elma kokusunun Schiller’e iyi geldiğini ve bu koku olmadan yaşayamayacağını dile getirmiştir Goethe’ye. Çünkü bu çürük elma kokuları ona ilham veriyordu” (Akyıldız Ercan, 2017: 1056).

Taze elmanın aksine pek de hoş olmayan çürük elma kokusu, Schiller’in ilham kaynağı olsa da şiirlerde elma kokusu daha çok hatıraların geri getirilmesinde bir vasıta. Kokular bağlama bağlı bellek açısından geri getirmede önemli bir uyarıcıdır. Bu yaklaşıma göre bilgiler bellekte depolanırken beraberinde çevresel uyarıcılar da ipucu olarak kullanılabilir (Akben-Coşkun, 2018: 221). Halk Edebiyatı ve Klasik Edebiyat ürünlerinde elma kokusunun kullanımına pek rastlanılmaz. Modern şiir ise elma kokusuna farklı anlamlar yükler. Edip Cansever’in “Anıсындаyim” şiirinde elma kokusu belleğin gizli kıvrımlarının arasında dolanır:

*Hafifçe ısırılmış bir elmanın dilindeyim
Elmanın kokusunda
Anıсындаyim –kim bilir kimin* (Cansever, 2005: 202)

Yine Edip Cansever’in “Sığınak III” şiirinde ise elma kokusu anlam tabakasını genişletir. Aslında Cansever’in “Amerikan Bilardosuyla Penguen”, “Çember”, “Umutsuzlar Parkı” ve birbirini tamamlayan son şiiri “Sığınak” nehir şiirleriyle varoluşsal sarsıntının memnuniyetsizlikleri, farkındalıkları anlatılır. “Sığınak” şiiri serisinde umutsuzluk neredeyse tüm anlambirimciklerde ifade bulur. Şiirin öznesi umutsuzluğun resminde bir kaçış yeri, sığınak gösterir. Bu şiirde sığınılan yer “elma kokulu bir ev”dir. Evin elma kokusu ile sarmalanması, mekânın hem samimiyetini ve doğallığını hem de bir zamanlar mutlu olduğu geçmişini ifade eder. Elma kokulu ev geçmişin hafıza mekânıdır:

*Elma kokulu bir eve girdi
Gökyüzü kemanlarını çalıyor bu ara
Bir geyik heykeli
Yan yana semaverle
Odayla insanı oluyordu* (Cansever, 2005: 193)

İlhan Berk’in “Teşekkür”ünde elma kokusu alışılmamış bir bağdaştırma. Şiirin öznesi sevgilinin çekiciliğini ağızdan dökülen ses, konuşma ve Türkçesiyle anlatır. Türkçesinin güzelliğinde ise elma kokusunu bulur:

*Evet hep açık gidip gelen ağzın içindi;
Gökyüzünün o huysuz maviliği içindi
Elma kokan bir Türkçeyle konuştuğu içindi* (Berk, ?: 954)

2.5. Elmanın Kurdu

Elmanın içindeki çekirdek elmaya, elma ise kurda hayat verirken bu görüntüler farklı çağrışımları meydana getirmiştir. Klasik Edebiyat ya da Halk Edebiyatı ürünlerinde elma kurdunun bir mazmun veya motif olarak görmek çok zordur. Elma kurdu genellikle çocuk edebiyatında tercih edilen bir semboldür. Tek başlarına elmayı barınak yapan bu kurtlara, sevimli, yalnız ama zararsız gibi anlamlar yüklenmiştir. Bu bağlamda masal ve hikâyelerde elma kurduna sık rastlanmaktadır. Modern Türk şiirinde ise elma kurdu sembolü taban tabana değişir ve masumiyetini yitirir. Necati Cumalı'nın "İn III" şiirinde kurt bir zaman ölçөгüdür:

*Düşün elma içinde
Yuvalanan o kurdu
Yaşadım öyle sende
Topu topu bir mevsim* (Cumalı, 1983: 47)

Şair, ömrü yalnızca elmanın koparılışı ya da larvadan gökyüzüne uzanışına dek süren elma kurdunun varlığıyla aşkının zamanını gösterir. Şiirin öznesinin yaşadığı aşk, elma kurdunun yaşamına denk düşmektedir. Dolayısıyla Cumalı'nın şiirindeki elma kurdu aşkın vaktini gösteren bir ölçөгüdür.

Edip Cansever'in "Tenis Öğretmeni" şiirinde ise elma kurdu daha farklı bir çağrışım ağındadır. Günahın, yasağın, iştah kabartarak erotizmin doğuşunu ifade eden elma sembolünün içinde barındırdığı kurt da bu bağlamdan pek uzağa düşmez. Şair için elma kurdu cinselliğin bir objesidir. Şiirde yaşanan cinsellik "panjur", "ayna", "elma", "gül" gibi değişik sembollerde de kuvvetlendirilmektedir. Aslında Edip Cansever'in bu şiirinde, birçok şiirinde görülen, içinden çıkamadığı huzursuzluğun tezahürü görülmektedir. Şairin olgunluk dönemi eserlerinde yer alan diğer şiirlerinde de tespit edildiği gibi askerî darbenin yarattığı sıklette düzen ve diyalojik ilişkilerde şairin duyduğu umutsuzluk, yabancılaşma vb. olumsuz duygular dile gelir. Şair sembollerin ardından duygu ve düşünce dünyasını okuyucuya sunar. Şair için tüm yaşananlar içerisinde cinsellik, anlık da olsa mutluluğa kaçıştır. "Oteller Kenti" şiirinde özgür olmayan ve problem yaşayan tenis öğretmenin "Tenis Öğretmeni" başlıklı kısmında elma ve elma kurdu cinselliği ve bekâreti sembolize etmektedir. "Gül" ve "elma" kadını, "güle ip çekmek" ile "elma kurdu" ise cinsel ilişkiyi, bekâretin yitirilmesini anlatır:

*Panjurları açıyor bir adam –yarı çıplak o da-
İçeri çekiyor kendini
Uzanyor yanıma hemen –uzanyor uzanyor uzanyor
Aynanın önünde bir gülü ipe çekiyorlar
Mevsimine açılan bir gülü
Aynanın önünde, aynanın önünde, aynanın
Ve otelin tirabzanından –otelin otelin
Pespembe bir elmayı yuvarlıyor aşağıya*

*İkiye bölünüyor elma
Bir elma kurdu kıvrılıyor kıvrılıyor
Yeniden yerleşiyor elmanın yarısına
Bu kez de yüzükoyun uzanıyorum
Ben yüzükoyun uzanır uzanmaz
Elam kurdu öteki yarıya geçiyor kolayca (Cansever, 2005: 435-436)*

Elma kurdu, Nâzım Hikmet'in "Saman Sarısı"nda ise cinselliği bırakarak huzursuzluğu simgeler. Şairin son eşi Vera için yazdığı şiirinde şiirin öznesi anı silsilesi içerisinde Beyazıt'tan Küba'ya; Küba'dan Paris'e geçer. Bu gezi esnasında gamalı haçlarına bezeli SS subayları ile karşılaşır. Özne, tahayyülündeki SS subaylarının korkaklığını elma kurduyla anlatır. Kurdu elmaya sığıncasında subayların korkularına sığıncısı vardır:

*ölüler bir SS mangası da olsa ölüler öldürülmez
ölüler dirilerek öldürür kurt olup elmanın içine girerek
ama korktukları hayvanca korktukları belli (Rani, 2014: 1758)*

Elma kurdu olumsuz durumların anlatılması için kullanılan bir semboldür. Örneğin Ahmet Haşim, *Frankfurt Seyahatnamesi*'ndeki "Caddeler" yazısında Almanya'yı ve Avrupa'yı tanımlarken şehrin tehlikesinin, huzursuzluğunun tanımında elma kurdundan yararlanır. Onda elma kurdu, bozulmuşluğu ifade eder. Çünkü bu ülkeler, dışarıdan bakıldığında gösterişli, düzenli, modern, sanatın ve sanatkârın anlaşıldığı memleketlerdir; ancak durum şehirlerle karşılaştığında hiç böyle değildir. Dışı pembe, dolgun, iştah kabartan bir elmayı andıran şehir aslında sanıldığı gibi değildir. "*Almanya pembe ve büyük bir elmadır; fakat içi kurtludur*" (Haşim, 1969: 183-184).

2.6. Elmanın Rengi

Kırmızı, kızıl, sarı, yeşil, pembe renkli elmalar şairlerin duygularının dışavurumunda sembolleşmişlerdir. Her bir renk ayrı ayrı çağrışımların ifadesinde kendisine yer edinir. Renklerin arasında en çok kırmızı ve kızıl renkli elmalar tercih edilmiş, farklı anlatımları resmetmiştir.

2.6.1. Kırmızı Elma

Kırmızı çok eski çağlardan kalan antik bir renktir. Kültürden kültüre değişim göstererek, yeni anlamlar kazanmıştır. "*Kırmızı bazı toplumlarda saltanat ve iktidarın simgesi olarak kabul edildiğinden asilzadelerin, generallerin, hanların, imparatorların ve padişahların rengi olmuştur. (...) Hindistan'da gelinliklerde saflığın rengi olarak kullanılır. Batı kültüründe kırmızı dur veya tehlike anlamına gelir. Japonya'da gönülden, içten olmanın sembolüdür. Ateşin rengi olan kırmızı cehennem, şeytanlığın rengi olarak da sembolize edilmiştir. Kırmızı bayrak, başkaldırı ve devrimin rengidir. Araştırmacılar kırmızının doğada sık sık tehlike ile ilişkilendirilen bir renk olduğunu ve bu yüzden de renge karşı doğal tepkinin böyle bir ilişkilendirme olduğunu belirtmişlerdir*" (Mazlum, 2011: 131).

Zehri, güzelliği, baştan çıkarıcılığı, heyecanı, arzuyu, iştahı, şehveti, cinselliği, şeytaniliği fakat aynı zamanda da gücü, koruyucu ruhu sembolize eden kırmızı renk, elma

ile yan yana geldiğinde hemen hemen aynı duyguları sembolize etmiştir. Rengin zengin bir çağrışım tabakasına sahip olması, elmaya da geniş bir çağrışım alanı sunmuştur.

Kırmızı elma, sevgilinin yanağının ve güzelliğinin sembolüyken modern şiirde daha çok günaha girişin, yasağı çiğneyişin, cinselliğin, erotizmin sembolüdür. Elmanın cinselliğin çağrışımındaki kullanımı keskin imajlardandır. Ancak yatay eksenli anlamında çağrışım yaratmak için “kırmızı”, “soymak”, “yemek”, “dişlemek”, “ısırmak” gibi kavramlar eşlik eder. Cemal Süreya’nın “Elma”, Edip Cansever’in “Neler Almalıyım Yanıma IV”, “Yaz ve Kış Otelleri”, “Anıssındayım”, “Son Kalsa”, “İki Düş Arasında Beklenti”, “Tenis Öğretmeni”, “Vardır”; Turgut Uyar’ın “Çırlıçıplak”, “Kıyıda Elmaya Bir Ses”, “Çokluk Senindir”, “Çılgın Hüzünlü”, Sezai Karakoç’un “3.” şiirlerinde kırmızı elmayla beraber, elmanın yatay eksenindeki anlam birimleri ile kuvvetlendirilmesi aynı arzuya işaret etmektedir.

Süreya’nın erotizmin ve baştan çıkarmanın sembolü olan “Elma” şiirinin daha ilk mısraında erotik bir atmosferin içerisine girilir:

*Şimdi sen çırlıçıplak elma yiyorsun
Elma da elma ha Allahlık
Bir yarısı kırmızı bir yarısı yine kırmızı*

Burada meydana gelen cinsel hazzın simgesi elma hem kırmızı sıfatının barındırdığı ateş, kışkırtıcılık, şehvet ile pekiştirilerek kuvvetlendirilir hem de yemek fiiliyle beraber kullanılarak cinsel sahne hareketlendirilir. Anlatıcı şiirin devamında cinselliğin dinamizmini “soyun-“, “ye-” filleri ve “kırmızı” rengiyle verip cinsel hazzın ölçüsünü gözler önüne serer:

*Hatırlanacak olursa tam üç gün önce soyunmuşsun
Bir duvarın üstünde
Bir yanda elma yiyorsun kırmızı
Bir yandan sevgililerini sebil ediyorsun sıcak*

Anlatıcı sonra, özneyi bir yana bırakıp aniden kendine döner. Kendisini öznenin yaşadığı hazdan ve arzudan geri çeker. Çünkü o, bu hazları o kadar çok yaşamıştır ki buna itibar etme niyetinde değildir. Şair, yükselttiği heyecanı ve dinamizmi neredeyse birden keser. Adeta bu arzuya kapılarını kapar ve hazzın cazibesine kapılmadığını göstermek ister:

*Ben de çıplağım ama elma yemiyorum.
Benim öyle elmalara karnım tok
Ben böyle elmaları çok gördüm ohooo*

Ani çıkış ve inişlerle cinselliğin ironik bir anlatımının yapılmasının yanı sıra aslında bu iniş çıkışlar atmosferi kompozite etmektedir. “Hatırlanacak olursa seninle soyunmuşum” diyerek yeniden hazzın fitili ateşlenir. Yaşanan manzara şiir boyunca “elma, kırmızı elma, soyunma, duvar, elma yeme” kelime ve kelime gruplarıyla erotik çağrışım devam eder. Ancak şair, sürekli elma yeme durumundan da rahatsızdır. Elma yeme, yani haz dolayısıyla önce sıradanlaşır, sonra hayat kadınlarıyla örtüşürülerek basitleşir:

*Hatırlanacak olursa seninle beraber soyunmuştum
 Bir kilisenin üstünde
 Bir yandan çan çalıyorum büyük yaşamalara
 Bir yandan yoldan insanlar geçiyor çoğul olarak
 Duvarda bir kilise
 İstanbul'da bir duvar duvarda bir kilise
 Sen çırılçıplak elma yiyorsun
 Denizin ortasına kadar elma yiyorsun
 Yüreğimin ortasına kadar elma yiyorsun
 Bir yanda esaslı kederler içinde gençliğimiz
 Bir yanda Sirkeci'nin tren dolu kadınları
 Adettir sadece ağızlarını öptürürler
 Ayaküstü işlerini görmek yerine (Süreya, 1958: 14)*

Şiirin merkez imajı olan kırmızı elma aslında erotik söylemin ironik bir dille toplumsal eleştiriye yönelmesidir. Hasan Bülent Kahraman'ın da belirttiği gibi Süreya cinselliği mizahî bir kılıfa sokarak öncelikle bu ilişkiyi kurgular. Burada sonuna kadar ısrarlı kalır. Cinsellikle ve onun kapalılığıyla alay etmektedir. Onu açmanın getirdiği alaycılığı vurgular. Alay ederek bir saklanmaya ışık tutar (Karadeniz, 2015: 90).

Cemal Süreya'nın “Şimdi sen çırılçıplak elma yiyorsun/Elma da elma ha Allahlık/ Bir yarısı kırmızı bir yarısı yine kırmızı” dizeleri Turgut Uyar'ın “Çırılçıplak” şiirinde geçen “Bir macera başlasın ciğerlerimde/ Bir yanı kırmızı, bir yanı ak.../ Uzanıp sevişelim elmalarla toprağa (Uyar 1964: 43) dizelerini çağrıştırmaktadır. Süreya'daki elmanın ardına gizlenen cinsellik, Uyar'da da açıkça hissedilir. Dinî çağrışımıyla yasak meyvenin yenmesiyle günahı ve bu anlayıştan beslenerek sosyolojik anlamda erotizmi simgeleyen elma Turgut Uyar'ın “Kıyıda Elmaya Ses”, “Çokluk Senindir”, “Çılgın ve Hüzünlü” ve “Bir Aşkın En Verimsiz Günlerinde” şiirlerinde kırmızı ile güçlendirilmese de “soy-”, “ısır-”, “ye-” fiillerinin verdiği erotik çağrışımın elma yine cinselliği sembolize eder:

*bir kıyının beslerliği bir elmadan ayrılmaz gibi ama
 elma soğuk bir kış akşamında bile yenir ısıra ısıra
 (...)
 ey canımın güftesi denize hiç bakmadık hatırla
 tek pencere evde elma yedik ısıra ısıra (Uyar, 1964: 304)*

E dip Cansever'in şiirlerinde kırmızı, pembe, ısırlan, yenen, dişlenen, tadılan elmalar şehvetin, hazzın çağrışımındadır. Cinselliği gösteren elma “Oteller Kenti” başlıklı dramatik, huzursuz, mutsuz, uzun mısraların “Sera Oteli” bölümünde tenis öğretmeninin yaşadığı hazzın rengi “pesbembe bir elmayı yuvarlıyorlar aşağıya” mısramında görüldüğü üzere pembedir. Ancak “Vardır”da şehvetin kösnül rengi kırmızı ile elma tekrar bir araya getirilir. Şiirde varoluşsal sıkıntılar irdelense de cinsellik var olmanın başlangıcıdır. Cansever, yine talî imajlar arasında “gül”, “domates”, “portakal”, “kırmızı elma” ile yaşanan cinselliği ifade eder. Burada elma hazzın uyandırılışını hem kırmızı rengi hem de “dişle-” ve “soyul-” fiilleri ile vererek kuvvetlendirir:

*İki kişi arasındaki bir gül meselesinden
Domates sularından, portakal gürlütüsünden
Akşamın boyundan, sabahın eninden
Gündüzün inceliğine uyan çocuğun
Kırmızı bir elmayı dişlemesinden sanki
Soyulmuş gibi olmana ve
Parklarda uzun uzun taşıdığı el titremesine kadar* (Cansever, 2005: 653)

Sezai Karakoç'un "3." şiirinde hazzı işaret eden elmanın ısırlılığı ise mitolojide bereketin sembolü rüzgârla verilir. Şair, "rüzgâr", "çıban tohumu" ve "elma" ile cinselliğe gönderme yaparak cinselliğin hazzını dile getirir:

*Bir beni anan doğuran kadınlar kaldı
Çocuklarım kaçırmamın diye al kadınları
Elmalarını ısırdım öfkeyle
Rüzgârına bir çıban tohumu ekтім
Böylece iz bıraktım
Benim mirasıma yeryüzünde* (Karakoç, 2013: 178)

Cinselliğin, erotizmin çağrışımında daha kuvvetli bir anlatıma iten kırmızı elma sembolünü Cansever, "Eylülün Sesiyle" şiirinde farklı bir anlam tabakasına yerleştirir. Şiirde elmanın kırmızısı silikleşir. Tıpkı şairin hayat karşısında aldığı tavır gibi olur elmanın rengi. 1980 sonrasında Cansever, yaşanan darbenin ardından meydana gelen düzensizlik, olumsuzluklar, yabancılaşmalar yüzünden umutsuzluğun ağına takılır. Bu şiirinde de hayata karşı bakışı ve takındığı tavrı anlatılırken hayatın zevklerinden, gerçeklerinden uzaklaşması kırmızı fakat silik kırmızı elmalar ile vücut bulur:

*Elmalar silik silik kırmızı artık olsun
Gözlerimiz tozlanmış, kirli
Gizlisi yok, bu dünyada böyle sıkılmak iyi* (Cansever, 2005: 227)

Kırmızı elma elbette ki sadece kösnül bir renk değildir. Modern şiirde az olsa da güzelliğin çağrışımında kırmızı elmadan faydalanılmıştır. Örneğin Ceyhun Atf Kansu'nun "Çocuklar" şiirinde kırmızı elma çocukların yanaklarının güzelliğini gösterir:

*Ah, ben güzel kırmızı elmaları severim.
Tazedir, özlüdür kalpleri, çocuklara benzer,
Bazen gönül bu elmalardan yemek ister,
Ben de çocukluğumdan bir parça kesip yerim.* (Behramoğlu, 2001: 496)

2.6.2. Kızıl Elma

Yasak meyveden sonra elmayı merkez imaj konumuna alan ve rengiyle beraber başka anlamlara açılmayan tek imaj "kızıl elma" ya da "kızıl elma"dır. Kızıl elma sadece Türk cihan hâkimiyetini sembolize etmez. Dünya tarihinde de gücü, hâkimiyeti sembolize eden bir imajdır. "Orta Çağ Hıristiyan söylencesinde "Kızıl Elma" ya da "Altın Elma" olarak bilinen 'Reichsapfel', 12. yüzyılda yaşamış olan Alman kral Friedrich Barbarossa, aynı zamanda Kutsal Cermen ve Roma imparatoru da olan ve halk arasında "Kızıl Sakal"

olarak bilinen Roma İmparatoru I. Friedrich döneminde ortaya çıkmıştır. ‘Reichsapfel’ yani “imparatorluk elması” Cermenler’in hükümdarlığında bütün Avrupa’nın birleşmesini sembolize eden üzerinde haç dikili dünya şeklinde bir küredir ve bu simge evrensel Hıristiyan dininin ve imparatorluğun gücünü göstermek amacıyla kullanılmıştır (Akyıldız Ercan, 2017: 1046)”.

Kızılın altın rengiyle olan ilişkisi Türk mitolojisindeki “kızıl elma” fenemoniyle bağlantılıdır. Kızıl elma ya da altın küre Türklerin dünya hâkimiyetinin bir sembolü olarak düşünülür (Soğukömeroğulları, 2012: 957). Kızıl elma Osmanlı tarihinde fethin sembolü olmuş, önce İstanbul’u sonra da Roma’yı, Macaristan’ı, Budin’i, Viyana’yı işaret etmiş; hüküm sürecekleri en uzak nokta anlamına gelmiştir. Örneğin Yahya Kemal Beyatlı’nın Gedik Ahmet Paşa’ya atfedilen “Gazel”inde fetih arzusudur kızıl elma:

*Çıktı Otranto’ya pür-velvele Ahmed Pâşâ
Tüğlar varsa gerekir Kızıl elma’ya kadar* (Beyatlı, 1974: 71)

Kızıl elma: “Yeryüzündeki bütün Türklerin birleşip belirli bir coğrafya üzerinde kuracakları ülke ile aynı vatanda bütün Türkleri bir araya toplamak ve 150 milyonluk Türk birliği ülküsünün kurmaktır. Bunun ilk yolu ve imkânı dil, millî kültür, tarih ve millî ülkü birliğini bütün Türkler arasında sağlamaktır. Elbette kızıl elma millî ülkünün özleyişidir. Türklerin kültür ve medeniyette bütün insanlara ışık, yol gösteren, yardım eden, öncülük eden bir yükseklığe, bir ahlak ve iman yüceliğine sahip olması Kızıl elma ülküsünün konusu içindedir. 150 milyonluk Türklük âleminin bütün insanlar gibi hür ve mutlu olmaları, insan haklarına kavuşmaları, ilim, teknik, sanayi bakımından en ileri bir vatan, ahlak, iman ve fazilet yönünden yüksek bir seviyeyi göstermeleri, güven, saygı, sevgi, yardım, içtimai adalet içinde örnek bir vatanın özlemine ortak olarak sahip olmaları Kızıl elma’nın XX. yüzyıldaki çağımıza uygun insanlık anlayışının tam bir ifadesi olarak görülmektedir (Tanyu 1976: 159)”. Tanımda görüldüğü üzere şair ve yazarlar da bu mefkûreyi eserlerine taşımıştır. Türk cihan hâkimiyeti düşüncesi etrafında toplanan Ziya Gökalp’in “Kızıl elma” manzum hikâyesi, Ömer Seyfettin’in “Kızıl Elma Neresi?” hikâyesi, Halide Edip Adıvar’ın *Yeni Turan*’ı, Ahmet Hikmet Müftüoğlu’nun *Gönül Hanım*’ı, Hüseyin Nihal Atsız’ın “Kızıl Elma”, “Adalar Denizinden Altayların Ötesine Kadar Bütün Türk Gençliğine” şiirlerinde yazar ve şairler aynı mefkûrenin etrafında birleşir. Kızıl elma Ömer Seyfettin’in hikâyesinde padişahın götüreceği yer olarak izah edilir. Ziya Gökalp’in “Kızıl elma”sında ise Ay Hanım’la bütün dünya Türklüğünü birleştirmeyi, aydınlatmayı, güçlendirerek bir olmayı işaret eder. Ay Hanım’la Turancı mefkûre anlayışı yayılacak, Türk kültür birliği vastasıyla birbirine görünmez halkalarla bağlanan Türk gençliği bilinçlenecektir. Ziya Gökalp, bu uzun manzum hikâyesinde ütopyik ülkesinin sınırlarını şu şekilde çizer:

*Kızıl elma yok mu? şüphesiz vardır
Fakat onun semti başka diyardır.
Zemini mefkûre, seması hayâl
Bir gün gerçek, fakat şimdilik masal
Türk medeniyeti taklitsiz, sâfi
Doğmadıkça bu yurt kalacak hâfi.* (Gökalp, 1976: 15)

“Vatan ne Türkiye’dir Türkler’e, ne Türkistan;/Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan” (Gökalp 1976: 5) mısraları kızılelmanın ne anlama geldiğini özetler. Nihal Atsız’dan Fethi Tevetoğlu’na birçok Türkçü şairin kaleminde kızılma sembolü aynı ülküyü işaret etmiştir. Örneğin Fethi Tevetoğlu’nun “Yarın Turan Benimdir!”, “Kızılmaya Doğru” ve “Kopuz” adlı şiirlerinde gidilmek istenen topraklara ağıt yakılır. Şiirin her mısraında sıra hasreti derin bir şekilde hissedilir. Kızılma, aynı zamanda millî ülkünün özleyişinin ifadesidir. Şiirlerde bir gün oraya dönmenin, kavuşmanın arzusu; oradan ayrı kalmanın acısı zikredilir:

*İrademle olacak bütün uzaklar yakın;
Doludizgin yaparken ülküme doğru akın
Yarı yolda ölüp de kalsa Tolunay, atsız
Yine ben uçacağım Elmamıza kanatsız (...)*

Mustafa Niyazi Akıncıoğlu’nun “Haykırışlar”, Ali Hadi Okan’ın “Döner” ve Nihal Atsız’ın “Adalar Denizinden Altaylar’ın Daha Ötesine Kadar Bütün Türk Gençliğine”de ya da “Kader” şiirinde kızıl elmaya duyulan hasret, bir gün kavuşacaklarına inandıkları ülkü dile getirilir:

*KIZIL ELMA uğruna kılıç çekince kından,
Bahtiyarlık denen şey artık geçmez yakından;
Mesut olup gülmeyi sök, çıkar hatırandan.
Belki öldükten sonra bir parça güleceksin.*

*Yüz paralık kurşunla gider “HAYAT” dediğin;
“Tanrı Yolu” uzaktır; erken kalk, sıkı giyin.
Yazık, bütün ömrünce o kadar özlediğin
Güzel Kızıl Elma’na varmadan öleceksin. (Atsız, 2010: 37)*

2.6.3. Sarı Elma

Sarı renginin ardına gizlenen ‘sarı’ elma çok sık görülen bir sembol değildir. Edip Cansever’in “Bezik Oynayan Kadınlar” kitabına genel olarak hâkim olan umutsuzluk, yabancılaşma, insanın çevresine ve kendisine kayıtsız kalma durumu Cansever’in zengin imaj dünyasıyla anlatılmıştır. “Manastırlı Hilmi Bey’e 3. Mektup” şiirinde elma ile kadına işaret edilmektedir. Bu kadın Bezik Oynayan Kadınlar’ından Cemile’dir. Cemile umutsuzluk sarmalında kıvranan, varoluşsal sıkıntılar yaşayan bir kadındır. Şair, böyle bir ruh haline sahip kadını ve kadına ait mekânı anlatırken “sarı elma”yı anlatımına yerleştirir. Sarı, esasında güneşten gücünü alan merkez sembollerdendir. Dünyanın, hayatın devamlılığını sağlayan güneşin rengidir. Ancak aynı zamanda hastalığı, yorgunluğu da ifade eder. Cemile’nin sepetinde de bu yorgunluğa, bezginliğe işaret eden sarı elmalar vardır:

*Eve dönüyoruz-soldu minesiz zamanın
Bugün de bir şey yaptık
Tam kapıdan gireceğiz
Uzakta bir laterna sesi*

*Bir kadın ağlaması
Pencereden sarkıtılmış bir sepet
Sepette karnabahar patlaması
Sarı elmalar (Cansever, ?: 29)*

2.6.4. Yeşil Elma

Şiirsel imgelerin ardındaki çağrışımlar okurun kendi bilişsel süzgecinden geçirerek elde edeceği yapılarıdır. Şairler elmayı kırmızı, kızıl, sarı, pembe, yeşil gibi renklerle nitelendirerek farklı semboller meydana getirmiştir. Örneğin Cemal Süreya'nın "Var" şiirinin erotik öznesi cinselliği "yeşil elma" ile anlatır. Yeşil baharın, canlılığın ve dinginliğin rengidir. Şair yeşil elma ile diri, taze bir kadının sunumunu yapmaktadır:

*Şu senin dolayık sesin var ya
Dondurma yiyen gürbüz bir kız gibi müstehcen
Balkon demirine ayalı bir arka kadar şakacı
İki doyumdaki gibi yeşil elma tadında (Süreya, 2013: 158)*

2.7. Elmanın Tadı

Şairler, tath, acı, kekremsi elmaların çağrışımlarından yararlanmışlardır. Elma sembolünün kadın, cinsellik, aşk gibi anlam tabakaları ile meydana gelmesi yine elma tadında da aynı duyguların açılımına zemin hazırlamıştır. Ali Püsküllüoğlu'nun "İnkâr etmem aşkı/Ağzı bir elma tadı ağzında" (Behramoğlu, 2001: 244) mısralarında görüldüğü üzere elmanın cinsellik çağrıştıran anlamının uzağına düşmez. Aşkın lezzeti damak tadıyla birleştirilmiştir.

Cemal Süreya'nın "Var" ya da Edip Cansever'in "Uzun" şiirlerinde de elma tadında yine cinselliğin hazzı verilir. Süreya, kadında duyduğu hazzı, iştah açan arzuyu yeşil elmanın tadında bulur:

*Balkon demirine ayalı bir arka kadar şakacı
İki doyumdaki gibi yeşil elma tadında (Süreya, 2013: 158)*

Edip Cansever'in ise alışılmamış bağdaştırma ile sunduğu elma tadında da cinselliğin hazzı vardır. Ancak o, duyumsadığı tadın ne tür bir tat olduğunu kestiremez:

*Bir elma tadı gezdiriyorum kafamda
Anlaşılması güç bir elma tadı
Ya sayılarla çiftleşiyor ya notalarla
Hiçbir zaman gebe olmadı (Cansever, 2003: 91)*

Şairler için elmanın tadı her zaman hoş şeyleri, hazzı, cinselliği çağrıştırmaz. Örneğin Nâzım Hikmet'e dünya ham elmanın tadı gibi yalın, olmamış, kekremsi gelir. Şair, "Saman Sarısı I"de Vera'nın dünyayı algılayışıyla olgunlaşmamış elma arasında bağlantı kurar:

*çorapsız olan oydu bezle sarmış postallarında çıplak ayaklarını ellerini
ağzında ham bir elmanın tadı dünya
on dördünde bir kız memesi sertliği avuçlarındaki (Ran, 1999: 78)*

Cahit Zarifoğlu'nun "Su" şiirinde ise elma tadında ayrılık hissedilir. Aslında yasak elmanın özünde de ayrılık vardır. Çünkü Hz. Havva'nın elmayı ısırışında ağza yayılan o tatta haz, hazzın vebalinde de ayrılık doğmuştur. Dolayısıyla elma tadında ayrılığın olması ilk günaha işaret etmesi bakımından manidardır:

*Güvercinler toplandı sofralar kuruldu
Ağaçlar bahçede kızgın güneşle çatıldı
Elma tadları ağır ayrılık tadları
Yalnızlıkla toprağa savruldu (Zarifoğlu, 1989: 91)*

Gülten Akın ise "Kendi Yalnızlığında Unutulmuş" şiirinde geçmişle yapılan kıyaslamada yalnızlaşmak zorunda kalan, yabancılaşan, yozlaşan, değer yitimine uğrayan hayat içerisinde yeni insan tipinin yarattığı bozulmada elma tadından yararlanır. Acı elma sembolü, sosyolojik bir eleştiri için kullanılmaktadır:

*Bu sonsuz sarılık içinde
Serçeler dilsiz elmalar acı
Eski kıtalar vardı
Sıcak insanlar vardı
Şimdi birbirine yabancı (Akın, 1996: 41)*

2.8. Elmanın Toprağı/Mekânı

Türklerin elma ile karşılaşması tam olarak ne zamana isabet eder bilinmez; ama elma Ziya Gökalp'in "Kendine Doğru" şiirinde dediği gibi özümüze ait, bizi anlatan bir meyvedir. Kızılelma mefkûresi ile hemhal olan Gökalp için Türk kimliğini anlatmada elmayı tercih etmesi tabii ki tesadüfi değildir:

*Atanın içkisi köpüklü kımız,
Arpa suyu içme, dedi bir Kırgız,*

*Evinin yemişi erikle elma,
Komşunun bağından hurmayı alma (Gökalp, 1976: 83)*

"Kendine Doğru"da milletin sembolü ya da daha geniş coğrafyada Türkistan'ın sembolü olan elma bazı şehirlerimizin de sembolüdür. Örneğin Hasan İzzettin Dinamo'nun "Mapuseneden Aşk Sonetleri II"de "Anarım Yeşilırmağı aklıma düştükçe sen/ O misket elmalarıyla yüklü bahçelerden" mısralarında işaret edilen yer Amasya'dır. Tıpkı Ahmet Oktay'ın "Kederlidir Taşlıkların İstanbul"unda olduğu gibi elma Amasya'dan gelir:

*sen de şöyle geç Yüksekvalı Recep
bir tas ayranın hatırı var
adını çıkaramadım
demek elma getirdin Amasya'dan (Behramoğlu, 2001: 231)*

Elmayla simgelenen tek şehir Amasya değildir. Kimi zaman Sapanca, kim zaman Gümüşhane elmaları da mısraları süsler. Ama şairler daha çok elmaları memleketleriyle anmaktan ziyade elmayı bir sembol olarak kullanmayı severler. Turgut Uyar'ın "Bir Gün Sabah Sabah" şiirinde Sapanca elmaları mekâna aitliği değildir, yoksulluğu simgelemektedir. Şiirin öznesinin gücü ancak bir sepet elmaya yetişmektedir:

*Bir gün sabah vakti kapıyı çalsam,
Uykudan uyandırsam seni:
Ki, daha sisler kalkmamıştır Haliç'ten
Lületaşından gerdanlığa gücüm yetmemiş,
Sana Sapanca'dan bir sepet elma aldım. (Uyar, 1964: 8)*

Turgut Uyar'da görüldüğü üzere elma ile ekonomik yeterlilik arasında bağ kurulmaktadır. Aslında elma anlamında kullanımı ile bir sembol mahiyeti taşımaz; ancak Gülten Akin'ın "Temeline", Süreyya Berfe'nin "Mektubunu Aldım" ve "Kanamalı Bebek" ve Nâzım Hikmet'in "Angina Pectoris" şiirlerinde aynı anlam değeriyle karşılaşılmaması elmayı fakirliğin, ekonomik güçsüzlüğün simgesi yapar. Akin, memleketin içine düştüğü ekonomik sıkıntıları işçi bir babanın çocuğuna yetmez hale gelişle anlatır:

*Batmıştır o ülke
Ölüm girmiştir temeline
Herhangi bir evde
Telli bebek için bir parça pirinç
Bir parça elma, bir yudumcuk çay
Yoksa,
Uzun yolların işçisi
Babanın kesesi yetmiyorsa
Batmıştır o ülke (Akin, 1992: 261)*

Nâzım Hikmet de "Angina Pectoris"te açıkça fakir milletine bir elma uzatır. Şair, net bir şekilde fakirliği elma ile pekiştirmektedir. Ama burada sıradan bir elma da sunulmamaktadır. Öznenin elindeki "kırmızı bir elma"dır. Kırmızı elmanın derinsel yapısına bakıldığında farklı anlam tabakaları çıkmaktadır. Örneğin Pamuk Prenses'e uzatılan elma kırmızıdır ve zehre işaret eder. Tıpkı Hz. Havva'nın kandırıldığı günahın elması gibi. Fakat burada kırmızı bu anlamların dışına çıkar. Kırmızı kalp ile ilişkilendirilerek kanın renginden yararlanılmıştır. Ayrıca Nâzım Hikmet'in bu şiiri kaleme almasına sebep olan şey şiirin adından da anlaşılacağı üzere geçirdiği kalp krizidir:

*Sonra, şu on yıldan bu yana
benim fakir milletime ikram edebildiğim
bir tek elmam var elimde, doktor,
bir kırmızı elma:
kalbim (Ran, 2014: 909)*

2.9. Elmanın Hâl ve Biçimleri

Elma çürük, diri, olgun, ham gibi gelişimi ile ilgili durumları ve biçimleriyle de şiirde kendine farklı çağrışım tabakalarında yer edindirmiştir. Özdemir İnce'nin "Elmanın Kısa Tarihi" adlı şiirinde dile getirildiği üzere tohumundan çiçeğe, çiçekten meyveye, meyveden sonra döngüsünü elma ya sofralarda ya da çürüyüp toprağa karışmada tamamlar. Elmanın çürük haline şairler çeşitli anlamlar yüklemişlerdir. Kimi zaman ekonomik ve sosyo-politik eleştiriyi kimi zaman ise zamanın geçiciliğine gönderme yapılmıştır. Metin Eloğlu'nun "Kumuyla" şiirinde çürüyen elma vaktin sembolüdür:

*Gelir misin nesin
Öne dolaş
Elmalar çürümeden
Kapı ardına kadar açık (Eloğlu, 1984: 74)*

Özdemir İnce, “Ozan Tarafsızlığı”nda çürük elmadan ise tabiatın varlıksal döngüsünün izahında yararlanır. Dalından kopan elma insana hizmet ederken, dalından düşen elma toprağın bereketiyle canlılara hizmet eder. Esasında toprakla buluşup “boyun eğmeyen” çürük elmada yok oluşa bir direniş de dile getirilmektedir:

*Nesneler karşısında tarafsızdır ozan
denizden bir koku kalmıştır tırnaklarında;
elmanın çürüyüp düştüğünü görmüşler dalından:
tuz kokusu denize dönecektir
ve boyun eğmeyecektir kendi özüne elma (Behramoğlu, 2001: 258)*

Çürük elma sembolü ile geçen zaman çağrıştırılsa da asıl vurgulanmak istenen olumsuzluklardır. Sezai Karakoç “Samayolu’nda Veba” şiirinde yer alan “çürük elma”da tükenen çocukluğa bir serzeniş vardır. Şairin çürük elmayı böylesi bir çağrışım için kullanması sembolü yeni bir anlam tabakasına yerleştirir:

*Bütün elmalar çürüdü
Çocukluğumuzun dürbünleri içinden
Geçen siyah halkalı kutsal şehirlerinden
Birini bulamazdım gezdim bütün karaları (Karakoç, 1998a: 7)*

Akın’ın “Sevgili Dünya”, Ümit Yaşar Oğuzcan’ın “Çürükname”sinde var olan düzen içindeki(!) düzensizlik ironik bir üslupla eleştirilirken çürük elmaya düzenin bozukluğu yüklenir:

<i>Manavdan elma alsan</i>	<i>Her yerde riya, hile</i>
<i>Yarısı çürük çıkar</i>	<i>Doymuşuz yalan ile</i>
<i>Ufağı iyi olsa</i>	<i>Yumurtaların bile</i>
<i>İrisi çürük çıkar</i>	<i>Yarısı çürük çıkar</i>

(Oğuzcan, 2004: 50)

Elmanın şekli de çeşitli çağrışımlar yaratmıştır. Örneğin bir durumun, duygunun tam olduğunu, tamam olduğunu ifade etmek için “olgun elma” çağrışımı ile karşılaşılır. Metin Altıok “Soneler XIV” ve Turgut Uyar “Kısa Bir Anı” şiirinde olgun elma çağrışımından istifade edilmektedir. Altıok, karşılıksız aşkı anlattığı şiirinde bu sembolden öznenin karşı tarafa duygularının tam olduğunu dile getirmek için yararlanmaktadır. Elma ve kalp arasında benzerlik kurma sıklıkla karşılaşılan bir açılmıdır. Olgun sıfatıyla pekişen elma burada aşkın ölçөгüdür:

*Yüreğim benim, yüreğim, yüreğim,
Cesur ol ve yüreklendir beni;
Ki ona kanatlı sözler söyleyeyim.
Olgun bir elma gibi sunayım seni (Altıok, 2004: 407)*

Elmanın olgunluğu gibi iriliği ve diriliği de yeni çağrışımlarla şiirlerde yerini almıştır. Rıfat Ilgaz, “Gidenleri Anlatıyorum” şiirinde yaşanan aşkın dinamizmini, şehvetini, aşkın yarattığı duygunun gücünü sağlıklılıkla anlatır:

*Sevince alabildiğine sevmeli
Yoksun sevgilerle değil böyle
Bir elmayı dişler gibi diri diri* (Ilgaz, 2004: 239)

Oğuzcan ise “Memeli” şiirindeki “*Kız memesi: gönül yarası/ Kadın memesi: elma irisi*” (Oğuzcan 2004: 84) mısraları ile kız memesi ve kadın memesi kıyasında kadın göğüslerinin diriliğini ve büyüklüğünü elma ile somutlaştırır. Bu benzetmeler modern şiirin açtığı zengin çağrışım çeşitliliğinin bir sonucudur.

Elma sembolüne cinselliğin ana unsurlarından kadının yüklenmesi çok eskilere dayanmaktadır. Sevgilinin güzelliği, kırmızı yanakları elmanın güzelliği ile betimlenir. Modern şiirde de elmanın yapısal güzelliğinden yararlanılmıştır. Cahit Külebi’nin “Yanakları güz elmasına benzer” (Külebi, 1998: 75) ya da Süreyya Berfe’nin “elma yanaklı doğurgan karım beliriyor” (Berfe, 2001: 123) mısralarında görüldüğü üzere kadın ve elma arasındaki ilişki güzellik ekseninde birleştirilmektedir.

Elma ve kadın sadece güzellik bağlamında kurulmaz. Nâzım Hikmet’in “Tahir ile Zühre Meselesi”nden hatırlanacağı gibi “yani sen elmayı seviyorsun diye/ elmanın da seni sevmesi şart mı?” (Ran, 2014: 933) mısralarında elma hem kadını hem de erkeği işaret eder. Matematikte elmanın iki yarısı bir bütünü, bir elmayı ifade eder. Edebî ürünlerde de elmanın iki yarısı tamdır. Ancak buradaki elma iki ayrı cinsi simgeleyen bir bütünlüktür. Oktay Rifat’ın “Karım”sında da iki yarımından bir bütünü elde edilmektedir. Bu anlatımda aynı zamanda mitolojik gönderme vardır. “*Elmanın yarısı sen, yarısı ben*” mısraında Yunan mitolojisinin, kadın ve erkeğin başlangıçta bir bütünü olduğuna ve zamanla birbirinden ayrılarak iki parçaya bölünen insanın mutsuzluğunun temelindeki yitirilmiş bütünlüme gayretine telmih edilir (Özcan, 1999: 97). Elmanın yarısından bir bütünü olma “yarısı yenmiş bir elmaydık bana sorarsan” mısraıyla Edip Cansever, Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “Yar Yüreğin Yar” ya da Rıfat Ilgaz’ın “Denge Düzen” adlı şiirlerinde rastlanmaktadır. Böylelikle deyimlere “yarım elma gönül alma” sözleriyle yerleşen ve mutluluğa, iyiye, güzele götüren bu çağrışımın birçok şiirde karşılaşılmaması kesin imajlar içerisinde anılmasına yol açar.

3. Sonuç

Elma sadece edebiyatın değil, plastik sanatların, folklorun işlevsel sembollerindedir. Modern şiirde de bu meyve, ağacı, çiçeği, çekirdeği, kokusu, kurdu, rengi, tadı, toprağı/mekânı, şekli ile zengin bir çağrışım eksenini yaratmıştır. Elmanın tüm özelliklerinin ardına mitolojik, kültürel, sosyolojik ve siyasal anlamlar yüklenmiş ve elma sembolü çok katmanlı bir mahiyete sahip olmuştur. Örneğin Klasik edebiyatta kalıplaşmış elmanın yanında modern şiirde elma çok yönlüdür. Sözelimi elma daha çok dışıl bir semboldür. Klasik edebiyatta ise sadece kadının güzelliği ile sınırlıdır. Modern şiirde elma yine kadının güzelliğine işaret etmiştir, fakat elma sembolünün dışıl yönü kuvvetlenmiş erotizmin, cinselliğin, hazzın sembolü haline gelmiştir. Elma güzelliği, diriliği, yasağı, cihan hâkimiyetini işaret etmesi bağlamında geleneksel bir semboldür. Ancak bunun yanı sıra geleneksel özelliğinin yanında özel sembol özelliği de mevcuttur. Güzellik, dirilik, yasak meyve, günah, Türk cihan hâkimiyetini kurma, fethetme gibi ortak çağrışımlarla geleneksel bir sembol olmasıyla birlikte özellikle II. Yenicilerin şiirlerinde hazzı ve erotizmi çağrıştıran özel bir semboldür.

Türk şiirine yeni ve farklı çağrışımlar sunarak hem geleneksel hem de özel kabul edilen elma çok kullanılan, kuvvetli bir semboldür. Yapılan taramalar sonucunda üç yüzden fazla şiirde karşılaşılmıştır. Çalışmamızın genişlememesi bakımından örnekler son derece sınırlı tutulmuştur.

Kaynaklar

- Akben, Cantürk; Coşkun, Hamit. (2018). “Aromatik Kokuların Bilişsel ve Duyuşsal Etkileri Üzerine Bir İnceleme”. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*. 8 (1). ss. 215-235.
- Akın, Gülten. (1992). *Seyran*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Akyıldız Ercan, C. (2017). “Söylencelerde ve Masallarda Elma Sembolü”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Eylül 2017 21(3): 1043-1060.
- Alptekin, Ali Berat. (2007). “Türk Halk Hikâyelerinde Ağaç Motifi”. *Millî Folklor*. Yıl 19, S.76, ss. 33-39.
- Altıok, Metin. (2004). *Bir Acıya Kiracı*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Atsız, Hüseyin Nihal. (2010). *Yolların Sonu*. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Ayva, A. (2009). “Âşıkların Dilinde ‘Elma-Sevgili’ İlişkisi”. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2(1), ss. 93-98.
- Bayram, Yavuz. (2007). “Klasik Türk Şairlerinin Gözünden Meyveler”. *Turkish Studies*. Vol 2/4, ss. 220-227.
- Behramoğlu, Ataol. (2001). *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi-2*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Berfe, Süreyya. (2001). *Nâgîlâ*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Berger, Hermann. (?). *Çingene Mitolojisi*. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Beyatlı, Yahya Kemal. (1974). *Eski Şiirin Rüzgârıyla*. İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları.
- Cansever, Edip. (2003). *Yerçekimli Karanfil*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Cansever, Edip. (2005). *Bütün Şiirleri I*. İstanbul: YKY.
- Cansever, Edip. (?). *Bezik Oynayan Kadınlar*. İstanbul: Ada Yayınları.
- Cumalı, Necati. (1983). *Bütün Şiirler I*. İstanbul: Yazko.
- Cömert, Bedrettin. (1999). *Mitoloji ve İkonografi*. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Daşdemir, Özkan. (2015). “Alevi-Bektaşî Geleneğinde Elma”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. C.8, S. 37, ss. 83-97.
- Demirbulat, Özge. (2011). “Rengin Kültürel Çağrışımları”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 31/9. ss. 125-138.
- Eloğlu, Metin. (1984). *Önce Kadınlar*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Eyüboğlu, Bedri Rahmi. (1969). *Karadut 69*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Gökalp, Ziya. (1976). *Kızılma*. Haz. Hikmet Tanyu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gülhan, Abdülkerim. (2008). “Divan Şiirinde Meyveler ve Meyvelerden Hareketle Yapılan Teşbih ve Mecazlar”. *Turkish Studies*. Vol 3/5. ss. 345-375.
- Harmancı, Abdullah. (2010). “Yeni Türk Edebiyatı’nda “Kızılma”. *Turkish Studies*. Vol. 5/3, ss. 1470-1491.
- Haşim, Ahmet. (1969). *Frankfurt Seyahatnamesi*. Haz. Mehmet Kaplan. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- İlgaz, Rıfat. (2004). *Bütün Şiirler 1927-1991*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Karadeniz, Mustafa. (2015). *Cemal Süreya’nın Şiir Estetiğinde Poetik Sadakat: Poetika ve Şiir Arasındaki Mütakabiliyet*. Malatya: İnönü Üniversitesi Doktora Tezi.
- Karakoç, Sezai. (1998a). *Şiirler III*. İstanbul: Diriliş.
- Karakoç, Sezai. (2013b). *Gün Doğmadan. ?*

- Külebi, C. (1998). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Oğuzcan, Ümit Yaşar. (2004). *Taşlamalar, Hicivler 2*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Özcan, Tarık. (1999). *Oktay Rifat'ın Şiirlerinin ve Romanlarının İncelenmesi*. Elâzığ.
- Özdemir, Cafer. (2018). *Anadolu Sahası Türk Masallarında Elma Motifi*. Ankara: Kurgan Yayınları.
- Ran, Nâzım Hikmet. (1999). *Son Şiirleri*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Ran, Nâzım Hikmet. (2014). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: YKY.
- Seyfettin, Ömer. (2009). *Bütün Hikâyeleri 2*. İstanbul: ABC Yayıncılık.
- Süreya, Cemal. (1958). *Üvercinka*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Süreya, Cemal. (2013). *Sevda Sözleri*. İstanbul: YKY.
- Soğukömeroğulları, M. (2012). "Metal Fırtına 4 Turan Metinlerarası İlişkiler". *Turkish Studies*. Vol 7/2. ss.951-961.
- Tarancı, Cahit Sıtkı. (1982). *Otuz Beş Yaş*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Uyar, Turgut. (1964). *Büyük Saat. Toplu Şiirleri*. İstanbul: Can Yayınları.
- Uysal, Adem. (2010). *Hâfız Ahmed Paşa Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi basılmamış yüksek lisans tezi.
- Yılmaz, Alkan. (2016). "Millî Edebiyat Dönemi Türk Romanında Türkçü/Turancı Kadın Kimliği". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt 9, Sayı 47, ss. 216-235.
- Zarifoglu, Cahit. (1989). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Beyan Yayınları.

